

УДК [37.016:81'243]:316.77-057.874-047.22"364"
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2023-1-21>

ПІДВИЩЕННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Карпенко Ганна МIRONІВНА,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ganna.karpenko@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1034-4424

У статті проаналізовані способи, як можна підвищувати іношомовну комунікативну компетентність школярів. Звернено увагу на сучасні реалії й піднято проблему навчання під час війни. Розкрито поняття «іношомовна комунікативна компетентність», «методи формування іношомовної комунікативної компетентності», «засоби формування іношомовної комунікативної компетентності», «ігрові форми навчання», а також розглянуто погляди вчених на їх інтерпретування. Виокремлено, що до іношомовної комунікативної компетентності входять мовна, мовленнєва та соціокультурна. Вказано, що у процесі вивчення іноземних слід застосовувати традиційні та інноваційні методи навчання. Аби іношомовна комунікативна компетентність сформувалася успішно, слід створити відповідні умови. У час війни діти повинні відчувати себе у безпеці, наскільки це можливо. Вправи та заняття на уроках повинні не лише розвивати іношомовну компетентність, але й відволікати від дійсності, заспокоювати, мотивувати до навчання. Окреслено, які засоби покращують іношомовну комунікативну компетентність. Виокремлено навчальну гру як актуальний засіб формування іношомовної комунікативної компетентності під час війни. Приділена увага психологічним (комфортна атмосфера, врахування особистих якостей дітей), дидактичним (застосування інтерактивних та інноваційних технологій ті ігрового методу) та організаційним (забезпечення реалізації дітей) умовам, завдяки яким покращується іношомовна комунікативна компетентність. Розглянуто роль інтерактивних технологій у процесі формування цієї компетентності – підвищення зацікавленості та мотивації, згуртовування колективу, розвиток комунікативних вмінь, врешті створення позитивних атмосфери. Звернена увага на аудіовізуальні засоби, оскільки вони зараз відіграють важливу роль під час навчання й позитивно впливають на організацію навчального процесу.

Ключові слова: іношомовна комунікативна компетентність, покращувати, іноземна мова, форми навчання.

THE IMPROVEMENT OF STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN WARTIME

Karpenko Hanna Myronivna,
Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
ganna.karpenko@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1034-4424

The ways on how to improve students' foreign language communicative competence have been analyzed. Some attention to modern realities has been drawn. The problem of training in wartime has been raised. The concept of "foreign language communicative competence", "methods of formation of foreign language communicative competence", "means of formation of foreign language communicative competence", "game forms of learning" as well as scientists' opinions on their interpretation have been revealed.

It has been distinguished that foreign language communicative competence includes language, speech and socio-cultural one. It has been stated that traditional and innovative teaching methods should be used in the process of studying foreign languages. Appropriate conditions should be created in order to form some foreign language communicative competence successfully. In wartime, students should feel safe.

Classroom activities and exercises should not only develop foreign language competence, but also distract students from reality, calm them down and motivate them to study. Some ways that can help students improve their foreign language communicative competence have been outlined.

The educational game as a relevant means of improving foreign language communicative competence in wartime has been singled out. Some attention has been paid to psychological (comfortable atmosphere, students' personal qualities), didactic (the use of interactive and innovative technologies and a game method) and organizational conditions that can improve students' foreign language communicative competence.

The role of interactive technologies in the process of forming this competence (enhancing students' interest and motivation, uniting the team, improving communication skills, and ultimately creating a positive atmosphere) has been considered. Some attention to audio-visual aids has been paid, as they play an important role during education and have a positive effect on the organization of the educational process.

Key words: foreign language communicative competence, to improve, foreign language, forms of learning.

Постановка проблеми. У сучасному світі відбувається багато змін, які вимагають пристосування та прийняття нових рішень. Зокрема, це пов'язано з повномасштабних вторгненням Росії в Україну. Адаптуватися до нових умов необхідно всім – і дорослим, і дітям. Чимало родин покинули свої домівки і виїхали за кордон. Окрім цього, посилюються культурні, суспільні, політичні тощо зв'язки між Євросоюзом на нашою державою. Ці фактори стимулюють підвищити іншомовну комунікативну компетентність. Відтак вивчення цього питання особливо актуальне зараз. Під час війни школярам стало важче навчатися через повітряні тривоги, вимкнення світла, стрес та інші фактори. Тож важливо дослідити принципи, як підвищити іншомовну комунікативну компетентність учнів при цих обставинах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням формування іншомовної компетентності школярів займалися О. Бернацька (Бернацька, 2019), Н. Бідюк (Бідюк, 2012), Л. Макар (Макар, 2020), Т. Леонтєва (Леонтєва, 1995), Т. Рябокучма (Рябокучма, 2005), Ю. Федоренко (Федоренко, 2005) та інші вчені.

Ці вчені вивчали теоретичні основи дослідження іншомовної компетентності, засоби формування іншомовної компетентності, ігрові форми роботи, особливості формування іншомовної компетентності у школярів різного віку, студентів різних спеціальностей, інтерактивні технології навчання. Досліджували і формування цієї компетентності за допомогою відеоматеріалів.

Однак, на наш погляд, тема підвищення цієї компетентності в мовах війни висвітлена недостатньо.

Постановка завдання. Метою статті є дослідити, як під час війни підвищити іншомовну комунікативну компетентність школярів. Для реалізації мети необхідно виконати такі завдання: окреслити поняття іншомовної комунікативної компетентності школяра, методів та засобів її формування, дослідити засоби та методи підвищення цієї компетентності під час війни.

Виклад основного матеріалу. Іншомовна комунікативна компетентність означається в науці як «здатність успішно вирішувати

завдання взаєморозуміння і взаємодії» з носіями мови, яка вивчається, у відповідності до норм і культурних традицій в умовах прямого й опосередкованого спілкування.

До її складу входять гностична (знання про спілкування загалом, стилі іншомовного спілкування), емоційна (розвиток емпатії, готовність вступати у взаємини з іншою людиною) та комунікативна (комунікативні вміння та навички). На це акцентують увагу Л. Лозинська, Н. Курах, І. Депчинська (Лозинська, Курах & Депчинська, 2023). За визначенням вчених іншомовна комунікативна компетентність – це «багатоаспектний феномен, що включає: сукупність соціокультурних, лінгвістичних знань, вмінь та навичок з використанням засобів іноземної мови в залежності від соціально-рольових ситуацій професійної діяльності; когнітивний та діяльнісний компоненти; пізнавальну, комунікативну, інтегративну функції спілкування» (Лозинська, 2022).

Також вчені, зокрема, Н. Бідюк, виділяють дискурсивну (з'єднання речень у повідомлення, дискурс), стратегічну (вибір стратегії дискурсу під час іншомовної комунікації), лінгвістичну (створювати і розуміти висловлювання), соціолінгвістична (реалізовувати мовленнєвий акт і дискурс, які належать певному соціолінгвістичному контексту) (Бідюк, 2012).

О. Бернацька та М. Комогорова ділять іншомовну комунікативну компетентність на мовну (лексичні, фонетичні, граматичні, знання), мовленнєву (аудіювання, читання, говоріння, письмо) та соціокультурну (знання про культуру країни, оволодіння мовленнєвою та не мовленнєвою поведінкою) (Бернацька & Комогорова, 2019).

Методи роботи на уроці іноземної мови ми ділимо на активні та інтерактивні. Активні – «забезпечують навчально-пізнавальну активність ... мають комунікативну спрямованість і сприяють ефективності оволодіння знаннями, вміннями та навичками» (Афанасьєва, 2011). До активних належать методи інциденту, мозкового штурму, занурення, евристичних питань, дослідницький, конкретної ситуації. Інтерактивні методи передбачають взаємодію всіх учнів. До інтерактивних належать ігровий, частково-пошуковий, кооперативний, продуктивного навчання.

Серед засобів формування іншомовної компетентності ефективними ми вважаємо аудіовізуальні. «Доцільність їхнього використання в навчальному процесі зумовлюється тим, що вони сприяють реалізації всіх загальнодидактичних принципів навчання – активності, свідомості, послідовності, а також наочності. Аудіо- та відеоматеріали спрямовані на підвищення ефективності сприйняття програмового матеріалу, перевірку рівня його засвоєння, оволодіння вміннями та практичними навичками застосування отриманих знань», – стверджують вчені І. Зозуля, С. Стадній та А. Слободянюк (Зозуля, Стадній & Слободянюк, 2022).

Аудіовізуальні засоби можна поділити на три типи: зорові, слухові, зорово-слухові засоби. Вважаємо, що успішним під час вивчення англійської мови є поєднання обох компонентів.

Під час навчання можна використовувати записи текстів, аудіо- та відеоуроки, подкасти, фонограми, радіопрограми, відео, фоновправи, фільми, мультфільми, серіали, ігри. Також пропонуємо до використання сайти, електронні підручники, словники, застосунки.

Використання слухових засобів залежить від мети – дітям слід повністю зрозуміти текст чи загалом. Якщо дитина не знає всіх необхідних слів, слід провести словникову роботу перед прослуховуванням тексту.

Як стверджує Н. Бичкова, при систематичному прослуховуванні аудіо розвиватиметься фонематичний слух, учні чутимуть правильну вимову і наголоси (Бичкова, 1992).

А щодо відеоматеріалів, то перевагами у їх використанні є насиченість лексикою та повтор певних одиниць, показ типової ситуації, наявність соціокультурної та інформації (Леонтьєва, 1995). При виборі відеоматеріалів до уроку слід звертати увагу на рівень знань учнів, відповідність відео темі уроку, складність матеріалу, актуальність теми з огляду на потреби школярів, тривалість відео, наявність субтитрів. Ми використовуємо мультфільми, фрагменти фільмів, відео на різні теми, виступи на конференціях (старші класи), документальні фільми, програми, відеоекскурсії. Школярі успішно вивчають нові слова, вирази чи закріплюють набуті знання. Окрім того, перегляд позитивних відео покращує емоційний стан дітей, що важливо під час війни.

Аби закріпити вивчене рекомендуємо вслід за іншими вченими поєднувати аудіовізуальні методи з дедуктивними. Наприклад, прослу-

хавши аудіо- та відео, вписати слова або конструкції, які вивчили на уроці, знайти синоніми чи антоніми, продовжити діалог персонажів, продовжити розповідь, придумати художні засоби та інше. Під час використання таких засобів розвивається і орфографічні вміння, оскільки учні записують слова на слух.

Вчені виокремлюють такі етапи в роботі з відеоматеріалами: переддемонстраційний, демонстраційний, після демонстраційний (Рябокучма, 2021). Зупинимося на їхній короткій характеристиці. Підготовчий (переддемонстраційний) передбачає роботу з фонетикою правильної артикуляції та фонематичного слуху. Можна застосувати такі вправи:

- назвати слово, де немає звука, що повторюється в двох інших словах;
- називати слова з певними звуками;
- плескати в долоні при звучанні якогось звука.

Також цей етап передбачає вдосконалення лексики і граматики із розгадування ребусів та кросвордів, вправи та підбір синонімів та антонімів, вибір правильної граматичної форми слова, редагування речень, доповнення тексту тощо. Перед показом відео варто здійснити підготовчу роботу, наприклад, запитати про очікування, спрогнозувати зміст, розглянувши назву, подискутувати над проблематикою сюжету чи теми.

Наступний етап – це безпосередньо перегляд фільму чи відео. Його можна показувати один раз чи двічі залежно від поставлених завдань. Серед вправ – придумати назву до відео, додумати початок чи кінцівку.

Завдання для цього етапу, як пишуть вчені І. Зозуля, С. Стадній та А. Слободянюк (Зозуля, Стадній & Слободянюк, 2022), повинні бути лаконічними. Цей тип вправ і завдань орієнтований на виокремлення і трансформацію фонетики, лексики, граматики.

Останній – післяпереглядний етап – стосується розвитку усного та писемного мовлення. Наприклад, повторити репліки персонажа, взяти один в одного інтерв'ю, відповісти на запитання про герої чи зміст, дати поради режисерові, написати твір щодо змісту відео тощо.

У час війни важливо дбати про психоемоційний стан дитини. Одним із способів розслабитися, переключитися є гра. Завдяки ній на уроці створюються невимушена атмосфера. Діти ближче знайомляться, активніше комунікують. Школяр почувається впевненіше, не боїться висловлюватися (Макар, 2020). Вважаємо, що ігри варто застосову-

вати на уроках у будь-якому класі молодшої, середньої та старшої школи. Окрім цього, ігри є універсальними, бо їх можна застосувати до різних тем, а ще за їх допомогою можна вирішити різні цілі.

За словами педагога В. Сухомлинського духовне життя дитини є повноцінним тоді, коли вона живе у світі гри, казки, музики, фантазії, творчості. Реалії війни забрали у школярів це відчуття, і що як не гра допоможе його повернути. Також під час ігор створюється невимушена атмосфера (Збірник цитат, 2023).

Гра допомагає покращити мовні та мовленнєві навички, загальні комунікативні уміння, також розвивається пам'ять, увага, творче мислення. Атмосфера, сформована грою, підвищує мотивацію до навчання, а таким чином і цікавість до предмету.

Під час гри проявляються здібності дитини. Так, дитина може продемонструвати, як вмє малювати, співати, танцювати, проявити організаторські здібності.

Важливим пунктом у формуванні іншомовної компетентності є мотивація вивчення іноземної мови. Вона є внутрішнім фактором, який впливає на успішність навчання. Зовнішній – це соціальні умови, структура суспільства, рівень культури, освіти, різниця у мовленнєвій поведінці. Зміни, що відбуваються у суспільстві впливають і рівень комунікативної компетенції (Федоренко, 2005).

Сприяють ефективному формуванню комунікативної компетентності належні психологічні, дидактичні і організаційні умови. Дитина повинна відчувати себе у безпеці, комфорті, не переживати через зовнішні чинники. Також слід враховувати рівень пізнавальних процесів дитини, емоційно-вольову сферу, мотивацію. Це і є психологічні умови. Дидактичні умови – використання аудіовізуальних засобів, рольових і ділових ігор, проектної форми роботи, дискусій. Урок має бути організований так, аби забезпечити самореалізацію кожного учня, а також школярі потрібно спрямовувати на самостійне освоєння навчального матеріалу.

Оволодіти навичками спілкування можливо під час практики, тобто у процесі комунікації. Тож на уроках ми рекомендуємо створювати мовленнєві ситуації, які нагадують реальне спілкування.

Світ не стоїть на місці, тож на уроках слід використовувати інтерактивні технології. Вони інтенсифікують навчальний процес, мовний матеріал засвоюється свідомо, дії з викори-

стання слів та граматичних конструкцій будуть доведені до автоматизму. Перевагою використання їх вбачаємо у вдосконаленні комунікативних вмінь та навичок, розвиток творчих здібностей, мислення, уяви та фантазії. У процесі, де учні постають суб'єктами організації навчального процесу та спілкування, навчання постає як цілісна взаємодія учасників цього процесу (Комар, 2004).

Інтерактивні технології можна використовувати на всіх етапах – для засвоєння та закріплення матеріалу, систематизації вивченого, контролю

Знать, а також після пояснення теми, замість опитування. До ефективних методів навчання відносимо і дослідницькі проекти, рольові ігри, творчі форми роботи. Форми роботи ділимо на групові та фронтальні. Групова форма проводиться в групах з двох і більше школярів – робота в парах, трійках, п'яток тощо, акваріум тощо. При фронтальній формі працює одразу вся група, можна послуговуватися методами мікрофону, мозаїки, мозкового штурму, дискусії, великого кола.

Висновки. Отже, у сучасних реаліях війни сучасні діти повинні відчувати себе у безпеці та навчитися відволікатися від трагічних та стресових ситуацій. Вважаємо, що у цьому найкраще допоможуть інтерактивні методи навчання, зокрема, актуальними будуть ігри. Саме вони допоможуть Пропонуємо також творче використовувати опорний матеріал, аудіовізуальні та електронні засоби, оскільки вони також здатні допомогти дитині сфокусуватися на вправі, підвищити інтерес до предмета, сприяють розвитку творчого мислення. Як результат – підвищується якість навчання.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у поглибленні теми методів навчання під час війни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практикум: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів Під заг. ред. С.Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Лозинська Л. Ф., Курах Н. П., Депчинська І. А.: Формування іншомовної комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення іноземної мови. URL: <http://academystudies.volyn.ua/index.php/humanities/article/view/283/269> (дата звернення: 25.03.2023).
3. Бідюк Н. М. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя-філолога: зміст та структура. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. праць Третьої Міжнар. наук.-практ. конф., (12–14 листоп. 2012 р.). Львів, 2012. С. 158–160.

4. Бернацька О. В., Комогорова М. І. Сутність іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи та стратегії її формування. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/30223/Vernatskaya_%d0%9aomogova.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 26.03.2023).
5. Афанасьєва Л. Методика формування професійної компетентності майбутніх менеджерів організацій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін. URL: https://dut.edu.ua/uploads/p_307_49858783.pdf (дата звернення: 27.03.2023).
6. Зозуля, І. Е. Стадній, А. С. Слободянюк, А. А. Аудіовізуальні засоби навчання в процесі формування іншомовної комунікативної компетентності. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. 2022. Вип. 40. С. 12-28.
7. Бичкова Н.І. Типологія відеофонограм для навчання усного іншомовного спілкування. *Методика викладання іноземних мов*. К.: Освіта, 1992. Вип. 21. С. 68–71.
8. Леонтєва Т.П. Досвід і перспективи застосування відео в навчанні іноземних мов. *Нетрадиційні методи навчання іноземних мов у вузі: матеріали респ. конференції*. Мінськ, 1995. С. 61–74.
9. Рябокучма Т.О., Горбаченко А. Л. Застосування автентичних відеоматеріалів у процесі вивчення іноземної мови для забезпечення ефективного опанування навичок слухання здобувачами вищої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 79. Том 2. С. 90–94.
10. Макара Л.М., Деркач Ю.Я. Ігрові форми роботи як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності школярів. *Young Scientist*. 2020. № 9. С. 209 – 213.
11. Збірник цитат «Золотослів» педагогічних думок В. Сухомлинського. URL: http://www.sttc.rv.ua/images/Biblioteka/Zbirnuk_Syhomlunski.pdf (дата звернення: 25.03.2023).
12. Федоренко Ю.П. Формування у старшокласників комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 «теорія навчання». Луцьк, 2005. 212 с.
13. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці. *Початкова школа*. № 9. 2004. С.5–8.
- perspektyvy: zb. nauk. prats 3 mizhnarodnoi nauk.-prak. konf. (12-14 lystopada 2012). Lviv. P. 158–160.
4. Bernatska O. V., Komohorova M. I., Sutnists inshomovnoi komunikativnoi kompetentnosti uchniv pochatkovoii shkoly ta stratehii ii formuvannia. [The essence of foreign language communicative competence of primary school students and strategies for its formation] URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/30223/Vernatskaya_%d0%9aomogova.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accessed: 26.03.2023).
5. Afanasyeva L. Metodyka formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnih menezheriv orhanizatsii u protsesi vyvchennia profesiino orientovanykh dystsyplin. [The methodology of formation of professional competence of future managers of organizations in the process of studying professionally oriented disciplines] URL: https://dut.edu.ua/uploads/p_307_49858783.pdf (accessed: 27.03.2023).
6. Zozulia I. Y., Stadnii A.S., Slobodianuik A.A. (2022) Audiovisualni zasoby navchannia v protsesi formuvannia inshomovnoi komunikativnoi kompetentnosti. [Audiovisual means of learning in the process of formation of foreign language communicative competence] *Vykkladannia mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky*. Vyp. 40. P. 12–28.
7. Bychkova N. I. (1992) Typolohiia videofonohram dlia navchannia usnogo inshomovnoho spilkuvannia. [Typology of video phonograms for teaching oral foreign language communication] *Metodyka vykladannia inozemnykh mov*. Kyiv.: Osvita. Vyp. 21. P. 68–71.
8. Leontieva T. P. (1995) Dosvid i perspektyvy zastosuvannia video v navchanni inozemnykh mov. [Experience and prospects of using video in teaching foreign languages] *Netradytiini metody navchannia inozemnykh mov u vuzi: materialy resp. konferentsii*. Minsk. P. 61–74.
9. Riabokuchma T. O., Horbachenko A. L. (2021) Zastosuvannia avtentychnykh videomaterialiv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy dlia zabezpechennia efektyvnoho opanuvannia navychok slukhannia zdobuvachamy vyshchoi osvity. [The use of authentic video materials in the process of learning a foreign language to ensure effective mastery of listening skills by students of higher education] *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seria 5. Pedagogichni nauky: realii ta perspektyvy*. Vyp. 79. Tom 2. P. 90–94.
10. Makar L. M., Derkach Y. Y. (2020) Ihrovi formy roboty iak zasib formuvannia inshomovnoi komunikativnoi kompetentnosti shkolariv. [Game forms of work as a means of forming school students' foreign language communicative competence] *Young Scientist*. № 9. C. 209–213.
11. Zbirnyk tsytat "Zolotosliv" pedagogichnykh dumok V. Syhomlynskoho. [A collection of quotations "Zolotosliv" of V. Sukhomlynskyi's pedagogical thoughts] URL: http://www.sttc.rv.ua/images/Biblioteka/Zbirnuk_Syhomlunski.pdf (accessed: 25.03.2023).
12. Fedorenko U. P. (2005) Formuvannia u starshoklasnykiv komunikativnoi kompetentsii v protsesi vyvchennia inozemnoi movy: avtoref. dys. na zdobytta nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.09 «teoria navchannia». [Formation of communicative competence in high school students in the process of learning a foreign language] *Luts'k*. 212 p.
13. Komar O. (2004) Interaktyvni tekhnolohii – tekhnolohii spivpratsi. [Interactive technologies are the technologies of collaboration] *Pochatkova shkola*. № 9. P. 5–8.

REFERENCES:

1. *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktykum: pidruchnyk dlia studentiv klasychnykh, pedahohichnykh i lnhvistychnykh universytetiv*. (2013) [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice] *Pid zag. red. S. Y. Nikolaeva*. Kyiv. 590p.
2. Lozynska L.F., Kurakh N.P., Depchynska I.A. Formuvannia inshomovnoi komunikativnoi kompetentnosti studentiv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy. [The formation of students' foreign language communicative competence in the process of learning a foreign language] URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/humanities/article/view/283/269> (accessed: 25.03.2023).
3. Biduik N. M. (2012). Komunikativna kompetentnist maibutnioho vchytelia-filoloha: zmist i struktura. [Communicative competence of the future philology teacher: content and structure] *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v suchasni osviti* dosvid, problemy,